آیا خلاصه‌نویسی در کلاس درس مزایایی دارد؟

رشید رمضان‌زاده، شهرام یزدانی، راز خطیبی *

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / زمستان ۱۳۸۸؛ ۹(٤): ۳۹٦ تا ۳۹۷

یکی از روش‌های افزایش یادگیری دانشجویان در هنگام سخنرانی استاد، نوشتن سخنان او و مرور آن بعد از کلاس است. به این روش «خلاصه‌نویسی» می‌گویند(۱). دانشجویان در هنگام سخنرانی استاد، سخنان وی را به صورت کدهایی در می‌آورند که این مسأله سبب می‌گردد دانشجو زمان کافی برای یادداشت سخنان استاد داشته باشد. فرایند کدگذاری، که در طول خلاصه‌نویسی رخ می‌دهد، می‌تواند موجب تغییر فرایند شناختی یادگیرنده شود و از آنجایی که این فرایند دانشجو را وادار به گوش دادن، سازماندهی نظرات و ارتباط دادن مواد آموزشی به دانش وی می‌نماید، دانشجو را قادر می‌سازد که اطلاعات فرا گرفته شده را بر اساس اطلاعات خود بازسازی نموده و آنها را در مرورهای بعدی مورد استفاده قرار دهد(۱و۲). از طریق یک مرور meta analytical مشخص شده که اثر خلاصه‌نویسی و مرور آن می‌تواند سبب افزایش یادگیری دانشجویان گردد(۳). علاوه بر این، دانش‌آموزانی که خلاصه‌نویسی و یک کمک نسبی برای اصلاح خلاصه‌های خود از استاد دریافت می‌نمایند، دارای کارآیی حافظه بهتری می‌باشند(٤).

با توجه به اهمیت خلاصه‌نویسی، این مطالعه به منظور بررسی نظرات دانشجویان در مورد مزایا و مضرات خلاصه‌نویسی در کلاس درس انجام پذیرفت که نتایج آن می‌تواند برای استفاده مدرسین و واحد آموزش در دانشگاه‌ها مفید واقع گردد.

این مطالعه توصیفی در دانشگاه علوم پزشکی کردستان در سال ۱۳۸۷ انجام گردید. جامعه مورد مطالعه، کلیه دانشجویان ترم چهارم رشته پزشکی مشتمل بر ٢٤ نفر بود که با روش نمونه‌گیری سرشماری وارد مطالعه شدند. در نخستین جلسه آموزش، دانشجویان با روش خلاصه‌نویسی آشنا گردیدند و از آنان تقاضا شد که مطالب استاد در هر جلسه را به صورت خلاصه یادداشت کنند و در پایان جلسه تحویل استاد دهند. به منظور تشویق دانشجویان به خلاصه‌نویسی، به آنان تأکید شد که این خلاصه‌ها توسط استاد ارزیابی می‌شود و نمره آن در نمره پایان ترم لحاظ می‌گردد. علاوه بر این، در پایان هر جلسه، خلاصه‌های دانشجویان بر اساس موارد تعیین شده بررسی می‌گشت و نتیجه آن به دانشجویان بازخورد داده می‌شد تا آنان از معایب کار خود آگاه شده و خلاصه‌نویسی در جلسه بعد را به صورت بهتری انجام دهند.

در انتهای انجام این تحقیق، یک پرسشنامه برای بررسی

* **نویسنده مسؤول:** دکتر راز خطیبی (کارشناس پژوهش در آموزش)، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، بلوار پاسداران، سنندج. razkh2002@yahoo.com
دکتر رشید رمضان‌زاده، استادیار گروه میکروب‌شناسی دانشگاه علوم پزشکی کردستان (atrop_t@yahoo.com)؛ و دکتر شهرام یزدانی، دانشیار گروه ارتوپدی و رئیس مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی (sh_yaz@yahoo.com).
این مقاله در تاریخ ۸۸/۵/۲۷ به دفتر مجله رسیده، در تاریخ ۸۸/۹/۲۳ اصلاح شده و در تاریخ ۸۸/۱۱/۱۲ پذیرش گردیده است.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

نظرات دانشجویان در مورد مزایای خلاصه‌نویسی در کلاس ارائه گردید. در ابتدای پرسشنامه، جنسیت دانشجو ثبت می‌شد و در ادامه، سؤالات اصلی تحقیق مشتمل بر ۹ پرسش در سه حیطه افزایش انگیزه دانشجو، مشارکت در کلاس و کاهش فعالیت‌های جانبی طبقه‌بندی شده بود که بر اساس مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق و با نمره‌گذاری یک تا چهار تنظیم شده بود. روایی پرسشنامه توسط مشاوره با افراد صاحب‌نظر در آموزش پزشکی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ مشخص شد (α=۰/۸۶). پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، اطلاعات آن در نرم‌افزار آماری SPSS-11.5 وارد گردید و توسط آزمون‌های آماری توصیفی (میانگین و انحراف معیار) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

شصت و شش و شش دهم درصد (۱۶ نفر) دانشجویان مذکر و بقیه مؤنث بودند. میانگین نظرات دانشجویان نشان داد که سؤالات «افزایش میزان تمرکز حواس»، «کاهش میزان خواب‌آلودگی» و «افزایش میزان یادگیری» به ترتیب با میانگین ۳، ۲/۶۶ و ۲/۵ بیشترین امتیاز خلاصه‌نویسی را داشتند و سئوالات «افزایش میزان سؤالات در کلاس»، «افزایش میزان حضور فیزیکی در کلاس» و «افزایش میزان شرکت در بحث» به ترتیب با میانگین ۲/۱۶، ۲/۲۵ و ۲/۲۵ کمترین میزان امتیاز خلاصه‌نویسی را از نظر دانشجویان دارا بودند. نتایج این مطالعه نشان داد دانشجویان با این نظر موافق بودند که خلاصه-نویسی موجب افزایش میزان یادگیری در کلاس می‌شود و این نتیجه با نتایج مطالعه دانشگاه کالیفرنیا همخوانی داشت(۵).

مطالعه کنونی نشان داد که ۴۱/۷ درصد دانشجویان با این مسأله که خلاصه‌نویسی موجب افزایش میزان حضور فیزیکی در کلاس می‌گردد، کاملاً مخالف بودند و این نتیجه با نتیجه مطالعات دیگر همخوانی دارد(۶). نتایج این مطالعه همچنین نشان‌دهنده این مسأله بود که استفاده از خلاصه‌نویسی می‌تواند به عنوان یک راهکار کاربردی مورد استفاده اساتید و واحدهای آموزش برای ارتقای تدریس قرار گیرد.

منابع

1. Brazeau GA. Handouts in the classroom: is note taking a lost skill? Am J Pharm Educ 2006 Apr 15; 70(2): 38.
2. Peper RJ, Mayer RE. Generative effects of note-taking during science lectures. Journal of Educational Psychology 1986; 78(1): 34-8.
3. Kobayashi K. Combined effects of note-taking/ reviewing on learning and the enhancement through interventions: a meta-analytical review. Educational Psychology 2006; 26(3): 459-77.
4. Barnett JE. Do instructor provided on-line notes facilitate student learning. [cited 2010 Jan 28]. Available from: http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/1b/0c/a8.pdf
5. Isaacs G. Lecture note-taking, learning and recall. Med Teach 1989; 11(3-4): 295-302.
6. Fjortoft N. Students' motivations for class attendance. Am J Pharm Educ 2005; 69(1): 107–12.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]